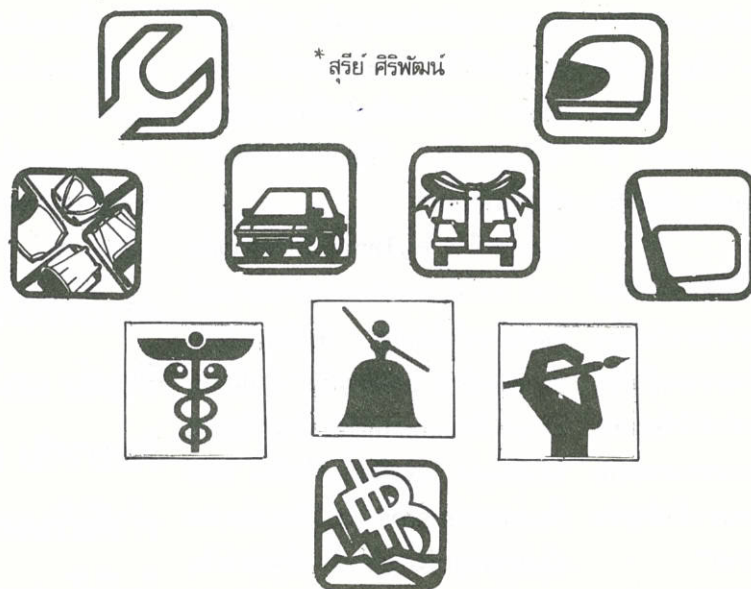

สัญลักษณ์ศาสตร์ SEMIOLOGY

คามแนวความคิดของ Pierre Guiraud นั้น สัญลักษณ์ศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับระบบของสัญลักษณ์ (Sign) ที่ปรากฏอยู่ในความคิด (สมอง) ของมนุษย์ซึ่งเป็นทุกสิ่งทุกอย่าง สัญลักษณ์อาจจะได้แก่ ภาษา รหัส สัญลักษณ์ เครื่องหมาย เป็นต้น ตามการนิยามความหมายของสัญลักษณ์ศาสตร์ ภาษาจึงจัดเป็นส่วนหนึ่งของสัญลักษณ์ศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตาม Pierre Guiraud ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสัญลักษณ์ศาสตร์เฉพาะระบบสัญลักษณ์ที่ไม่ใช่ภาษา คือ อยู่นอกขอบ

เขตของภาษา ขอบเขตของวิชาสัญลักษณ์ ศาสตร์ก็ยังมีผู้ให้ความสนใจแตกต่างกันไป เช่น F. de Saussure สนใจศึกษาวจรชีวิตของสัญลักษณ์ที่อยู่ในสังคม ซึ่งสัญลักษณ์นั้นจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ C.S. Peirce สนใจศึกษาทฤษฎีทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับสัญลักษณ์ที่ใช้ในการแสดงเหตุผลทางความคิด จากความสนใจในการศึกษาสัญลักษณ์ศาสตร์ในแง่มุมที่แตกต่างกันของผู้รู้เหล่านี้ จึงเท่ากับว่าขอบเขตการศึกษาระบบสัญลักษณ์ยังไม่มีเส้นแบ่งหรือขีดกันที่แน่นอนลงไป โดย

ทั่ว ๆ ไปผู้รู้ส่วนใหญ่จะศึกษาระบบการสื่อสารที่ใช้สัญลักษณ์ที่ไม่ใช่ภาษา แต่ก็ยังมีบางคนได้ขยายขอบเขตความหมายของสัญลักษณ์กับรหัสไปสู่ระดับรูปแบบของการสื่อสารทางสังคม เช่น พิธีกรรม งานฉลองต่าง ๆ และบางคนก็ขยายขอบเขตออกไปมากกว่านั้น จนไปถึงระดับที่ว่า การนำเอาศิลปะและวรรณคดีมาเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร โดยอาศัยระบบสัญลักษณ์ แต่สำหรับ Pierre Guiraud นั้น เขาได้เสนอแนวคิดในหนังสือ "Semiology" ครอบคลุมขอบเขตความสนใจของทุกคนข้างต้น

โดยเสนอระบบสัญลักษณ์ออกเป็นตอน ๆ ดังนี้คือ โครงสร้างทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับธรรมชาติ รูปแบบ และหน้าที่ของสัญลักษณ์ รวมทั้งลักษณะของระบบการสื่อสาร สัญลักษณ์เชิงวิทยาศาสตร์ (เทคนิค, เหตุผล) สัญลักษณ์เชิงสุนทรียภาพ และสัญลักษณ์เชิงสังคม ตามลำดับ

ในประเด็นเกี่ยวกับระบบการสื่อสารนั้น โครงสร้างของระบบจะประกอบด้วย สารหรือข่าวสาร (และสื่อที่ใช้) ผู้ส่งสารและผู้รับสาร สิ่งอ้างอิง (Referent) และสัญลักษณ์กับรหัส การรวมกันขององค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบเหล่านี้ จะทำให้เกิดประเภทของการสื่อสารแตกต่างกันไป สำหรับประโยชน์หรือหน้าที่ของการสื่อสารนั้น ประกอบด้วย 6 ลักษณะได้แก่

- (1) หน้าที่ในการอ้างอิง (Referential Function) ซึ่งให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสารกับสิ่งที่อ้างอิง
- (2) หน้าที่ถ่ายทอดอารมณ์ (Emotive Function) ซึ่งให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสารกับผู้ส่งสารว่าผู้ส่งสารมีความรู้สึกนึกคิดที่จะถ่ายทอดลงในสารเป็นลักษณะใด
- (3) หน้าที่กำกับควบคุม (Conative หรือ Injunctive Function) ซึ่งให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสารกับผู้รับสารว่า ผู้รับสารมีปฏิกิริยาต่อสารที่ได้รับอย่างไร
- (4) หน้าที่เชิงสุนทรียภาพ (Poetic หรือ Aesthetic Function) ซึ่งให้เห็น

ความสัมพันธ์ระหว่างสารกับตัวของสารเอง คือ สามารถสื่อความหมายด้วยตัวมันเอง

(5) หน้าที่ดำเนินการ (Phatic Function) ซึ่งให้เห็นขั้นตอนว่าเมื่อใดจะเริ่มการสื่อสาร หยุดการสื่อสาร หรือแสดงการยืนยันว่าตนเป็นพวกเดียวกันและ

(6) หน้าที่เสริมความหมาย (Metalinguistic Function) ซึ่งให้เห็นลักษณะการเพิ่มความหมายให้แก่สัญลักษณ์ เพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจสัญลักษณ์หรือสารนั้นง่ายขึ้น ในจำนวนหน้าที่ทั้ง 6 หน้าที่ของการสื่อสารดังกล่าวนี้ มีหน้าที่ที่มีความสำคัญมากต่อการใช้ระบบสัญลักษณ์คือ หน้าที่ในการอ้างอิง (เป็นหน้าที่ที่ต้องรับรู้และมีลักษณะเป็นวัตถุดิบ) กับหน้าที่ถ่ายทอดอารมณ์ (เป็นหน้าที่ต้องแสดงความรู้สึกและมีลักษณะเป็นอัตวิสัย)

ความหมายและสาระต่าง ๆ นั้น จะถูกเปลี่ยนเป็นรหัส ซึ่งจะปรากฏอยู่ในการสื่อสารที่มีหน้าที่ 3 ลักษณะ :

- (1) ทำหน้าที่แยกความหมายเป็นเอกเทศต่อกัน (Distinctive Function)
 - (2) ทำหน้าที่แยกความหมายรวมเป็นความหมายย่อย ซึ่งอยู่ในระบบความสัมพันธ์เดียวกัน (Classificatory Function) และ
 - (3) ทำหน้าที่แสดงความหมายและสาระที่ทับทิมเกี่ยวกับในบางส่วนของรหัสอื่น ๆ (Signifying Function)
- สำหรับหน้าที่สัญลักษณ์ก็คือ ทำ

หน้าที่สื่อความคิด โดยใช้สารเป็นสื่อ คำว่า “สื่อ” มีความใกล้ชิดกับสารเป็นอย่างมาก สื่อแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ สื่อร้อน (Hot Media) กับสื่อเย็น (Cool Media) ถ้าสื่อส่งไปร้อนสารที่อยู่ข้างในก็จะร้อนด้วย ถ้าสื่อส่งไปเย็นสารที่อยู่ข้างในก็จะเย็นด้วย การที่สื่อจะร้อนหรือเย็นนั้นขึ้นอยู่กับว่า เนื้อสารที่ปรากฏอยู่ในสื่อที่นั้นผู้รับจะถอดความ (Decoding) หรือตีความ (Interpretation) โดยอาศัยประสบการณ์เชิงรับรู้และเชิงอารมณ์มากน้อยแค่ไหน ถ้าอาศัยประสบการณ์มากในการตีความ สารนั้นก็จะเป็นสารเย็น เช่น พวกศิลปะวรรณคดี ถ้าอาศัยประสบการณ์น้อยในการตีความ สารนั้นก็จะเป็นสารร้อน เช่น สัญลักษณ์หรือรหัสต่าง ๆ ที่ใช้ในด้านวิทยาศาสตร์ โปรแกรมการดำเนินงาน เพราะสิ่งเหล่านี้ผู้รับสารต้องยอมรับในข้อตกลงในด้านสาขานั้นว่า สัญลักษณ์ รหัส หรือโปรแกรมนั้น มีความหมายเฉพาะเจาะจงอย่างไร

แต่อย่างไรก็ตาม เกี่ยวกับด้านการตีความหรือถอดความนั้นขึ้นกับประสบการณ์ ประสบการณ์ด้านสัญลักษณ์ศาสตร์แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ : ประสบการณ์เชิงรับรู้หรือเข้าใจ เป็นประสบการณ์ที่เราจะถูกบังคับให้ยอมรับในความหมายของสิ่งนั้น มีลักษณะชัดเจน เป็นวัตถุดิบ ต้องทำความเข้าใจและสนใจ และประสบการณ์เชิงอารมณ์หรือความรู้สึก เป็นประสบการณ์ที่เราจะรับรู้ได้จากความรู้สึกนึกคิดด้วยตัวของตนเอง นำเอาค่านิยม ความ

ทอดประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับความคิด หรือความรู้ออกมาเป็นรหัส คือ รหัส ด้านวิทยาศาสตร์ (Scientific Codes) เช่น เคมี ชีววิทยา คณิตศาสตร์ เป็นต้น

(4) รหัสแห่งอำนาจการ ทำนาย (Mantic Codes) คือการนำ เอาสัญลักษณ์หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ไปเทียบแบบหรือเทียบส่วนคล้ายคลึง กับสรรพสิ่งอื่น ๆ เพื่อให้เกิดรหัสที่มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง (ซึ่งจะเป็น รหัสแบบ Homo-analogical Code เช่นลักษณะของศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการทำนาย) การตีความจะต้องยอมรับข้อตกลงที่ทำกันไว้อย่างชัดเจนในการที่จะกำหนดความหมายของสัญลักษณ์หรือรหัสนั้น ๆ

2). รหัสเชิงสุนทรียภาพ มี ลักษณะเป็นจิตภาพ (Image หรือ Icon) และการเทียบแบบ (Analogy) เพราะศิลปะเป็นสิ่งที่แสดงหน้าที่แทน ความเป็นจริงหรือจินตนาการ ธรรมชาติ กับสังคม และสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรม ส่วนจิตภาพแห่งสุนทรียภาพ (Aesthetic Signifier) นั้น เป็นสิ่งที่เราสามารถลิ้มรสหรือรับรู้ได้ ดังนั้น รหัสเชิงสุนทรียภาพจะนำเอาการตีความ สัญลักษณ์ (Symbolism) และการ ดำเนินเรื่องของบทประพันธ์ (Thematics) มาใช้ รวมทั้งจิตภาพดั้งเดิม (Archetypes of Imagination) ตามความ เชื่อทางคติพื้นบ้าน (Mythology) ซึ่ง ได้รับถ่ายทอดต่อกันมา ก็นำเอามาใช้ ด้วย ในการตีความมีหมายรหัสผู้ตีความ จะต้องอาศัยประสบการณ์ส่วนตัวใน

ประเด็นดังกล่าวเข้ามาช่วยด้วย ซึ่งเป็นประสบการณ์ด้านอารมณ์เป็นส่วน ใหญ่

3). รหัสเชิงสังคม เป็นรหัสที่ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ มนุษย์ที่มีบทบาทต่าง ๆ กันในสังคม รหัสเหล่านั้นจะสะท้อนบทบาทเหล่านั้น ออกมา เป็นทั้งรูปรหัสและสัญลักษณ์ ในลักษณะนี้มนุษย์จึงเป็นทั้ง Signifier และ Signified ในกรณีที่ภาษาถูก สะท้อนออกมาเป็นสัญลักษณ์ ได้แก่ สัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นพวกพ้อง เดียวกัน (Insignia) เช่น ตราหรือ เครื่องหมายเครื่องแบบ ธง รูปเคารพ เครื่องประดับ การเสริมสวย ทรงผม ช่อสกุล เครื่องหมายประจำร้าน เครื่อง หมายการค้า หรือยี่ห้อ สัญลักษณ์ที่ แสดงลักษณะความสุภาพ เช่น น้ำเสียง การทักทาย การหมิ่นประมาท กิริยา ท่าทาง โอกาสและสถานที่ (Proxemics) อาหารและสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่ ใน สังคมนั้น และในกรณีที่บทบาทถูก สะท้อนออกมาเป็นรหัส ได้แก่ สมบัติ ผู้ดีในการพูดหรือรับประทานอาหาร พิธีกรรม แฟชั่น และการละเล่นต่าง ๆ

ในข้อคิดเห็นของผู้เขียนบทความ นี้ คือแนวคิดเกี่ยวกับระบบสัญลักษณ์ ที่ ไม่ใช่ภาษาของ Pierre Guiraud นั้น ผู้เขียนคิดว่าแนวความคิดนี้ทำให้เห็น ลักษณะการเกิดความหมายในระบบ การสื่อสารอีกมิติหนึ่ง ที่แฝงอยู่ในทุก สิ่งทุกอย่างที่จะมาเกี่ยวพันกับมนุษย์ มนุษย์มีความสามารถที่จะนำเอาความ หมายหรือความคิดที่เป็นตัวแทนสรรพ

สิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์รู้จักนั้นมาถ่ายทอด ออกเป็นระบบสัญลักษณ์หรือรหัสต่าง ๆ เพื่อที่จะใช้ระบบสัญลักษณ์หรือ รหัสสื่อนั้นเหล่านั้นเป็นการสื่อสารความ หมายหรือความคิดตามที่ตนเองเข้าใจ เพื่อให้คนอื่นเข้าใจตรงประเด็นเดียวกัน หรือให้บุคคลอื่นแสดงหรือกระทำตาม เจตนารมณ์ของตนที่ตั้งเอาไว้

อาจจะกล่าวได้ว่าระบบสัญลักษณ์ ที่ไม่ใช่ภาษานั้น น่าจะเกิดขึ้นก่อนระบบ สัญลักษณ์ที่เป็นภาษา แล้วระบบสัญลักษณ์ที่เป็นภาษาค่อยพัฒนาขึ้นใน ภายหลัง ดังนั้น ภาษาเริ่มแรกที่ใช้ สื่อสารกันน่าจะเป็นพฤติกรรมหรือท่าทางต่าง ๆ เพื่อแสดงอารมณ์ ความ รู้สึก ความนึกคิด ซึ่งลักษณะของสิ่ง ดังกล่าวจะแสดงออกเป็นรหัสเชิงสังคม นั้นเอง ผู้ส่งสารจะแสดงท่าทางหรือ พฤติกรรมต่าง ๆ (คือกำลังถ่ายทอด ความหมายที่อยู่ในสมองเป็นรหัส) ให้ผู้รับสารได้เห็น (คือผู้รับสารกำลัง ถอดรหัสนั้นออกมาเป็นความหมาย หรือความคิดที่ผู้ส่งสารกำลังต้องการสื่อ) ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้จะเกิดเป็นระบบ สื่อสารขึ้น การที่การติดต่อสื่อสารกัน ระหว่างผู้ส่งกับผู้รับสารจะประสบ ความสำเร็จหรือล้มเหลวนั้น ก็ขึ้นอยู่กับ สารที่ผ่านกระบวนการเข้ารหัสและถอด รหัสระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารมี ลักษณะเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อน มากน้อยแค่ไหน ยกตัวอย่างเช่น รหัส เชิงเหตุผลย่อมมีกระบวนการเข้ารหัส และถอดรหัสที่ไม่ซับซ้อน ตรงไป ตรงมา เช่น รหัสที่ใช้แทนหน่วยความ

คิด หรือความหมายของพวกราชด่าง ๆ ในวิชาเคมี เช่น C = คาร์บอน O = ออกซิเจน H₂O = น้ำ ความหมายของรหัสเหล่านี้จะไม่มี ความหมายกำกวมหรือความหมายหลายนัยอย่างเด็ดขาด เนื่องจากว่าการเข้ารหัสของรหัสนัยเหล่านี้ มีการตกลงกันแล้วในวงการของสาขาเคมี ว่า รหัสแต่ละตัวนั้นตรงกับธาตุชนิดใด ในทางตรงกันข้าม รหัสที่ใช้แทนหน่วยความคิดหรือความหมายทางวรรณคดี จะเป็นการใช้สัญลักษณ์นิยม (Symbolism) การเปรียบเทียบหรือการเปรียบเทียบ เป็นส่วนใหญ่ กระบวนการเข้ารหัสและถอดรหัสมีลักษณะเป็นอัตนัย ดังนั้น ในการถอดรหัสเพื่อจะให้ได้ความหมายนั้น จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์เชิงอารมณ์ที่ผู้ถอดรหัสนั้นจะมีอยู่ในตัวเอง ผู้ถอดรหัสหรือผู้รับสารแต่ละคน จะถอดรหัสความหมายออกมาไม่เท่าเทียมกัน ยิ่งผู้ถอดรหัสมีประสบการณ์เชิงอารมณ์มากเท่าไร ความหมายของสัญลักษณ์นั้นยิ่งแปรไปได้มากขึ้นเท่านั้น คือเป็นความหมายหลายนัยมากยิ่งขึ้นเป็นเงาตามตัว ดังเช่น บทประพันธ์ข้างล่างนี้

กรรโชกลมไหว

กระแทกไม้กรัดใบเสียดสี

เป็นทำนองหนักแน่นของคนตรี

สัมผัสสไตวันท์เริ่มชีวิต ... (ธันวา)

เมื่อผู้อ่านแต่ละคนที่อ่านคำประพันธ์บางตอนนี้แล้ว ย่อมจะถอดรหัสของสัญลักษณ์ที่ตนอ่านออกมาแตกต่างกันในหลายความหมายซึ่งขึ้น

อยู่กับอารมณ์และความรู้สึกของแต่ละคน แต่ถ้าเป็นรหัสเชิงเหตุผลประเภทรหัสปรกษา (Paralinguistic Codes) เช่น เป็นรหัสในภาษาญี่ปุ่นใช้แทนหน่วยความคิดหรือความหมายของ “กรุง, เมืองหลวง” (ถ้าอ่านออกเสียงจะอ่านว่า “MIYAKO”) เมื่อใดก็ตามที่คนรู้ภาษาญี่ปุ่นเจอรหัส นี้ ก็จะถอดรหัส (Decode) รหัสนั้นเป็นความหมายหรือความคิดเดียวกัน เพราะความหมายของรหัสนี้เป็นข้อตกลงกันแล้วของผู้ใช้ที่รู้ภาษาญี่ปุ่นร่วมกันว่าจะให้รหัส นี้แทนความหมายอะไร

ถ้าพิจารณารหัสเชิงเหตุผลอีกประเภทหนึ่งคือ รหัสที่มีอำนาจการทำนาย (Mantic Codes) ซึ่งมักจะมี ความหมายแบบตรงไปตรงมา เช่น ในการไขห่วยจากความฝัน ผู้แทงห่วยจะพยายามแปลความฝัน ในประเด็นนี้ ความฝันจะเป็นรหัสที่ผู้ฝัน (ผู้รับสาร) จะต้องตีความเอาเองว่า ภาพในฝันนั้นจะมีค่าเทียบเท่าตัวเลขตัวใด เช่น ถ้าเป็นสิ่งที่ที่เป็นแท่งเรียวยาวหรือยาว อาจเป็นเลขหนึ่งถ้าเป็นสิ่งที่มีลักษณะกลม เป็นวงอาจหมายถึงเลข 0 เป็นต้น นอกจากนี้ ค่าของตัวเลขอาจจะต้องปรับค่าอีกด้วยเพราะขึ้นอยู่กับตัวแปรบาง

อย่าง นั่นคือ ใครเป็นคนฝัน ถ้าตาของคนนี้ฝันจะต้องลบหนึ่งไว้ก่อนหรือบวกหนึ่ง เป็นต้น สำหรับข้อตกลงระหว่างชาวห่วยนั้นมีความหมายระหว่างภาพในฝัน (รหัส) กับตัวเลขค่อนข้างแน่นอน มีความหมายแบบตรงไปตรงมามากกว่า (Denotation) แต่จะถูกต้องกับห่วยรัฐบาลหรือไม่นั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง

ก็คือ รหัสเชิงสุนทรียภาพ เพราะการถอดรหัสพวกนี้ เป็นไปในลักษณะการใช้จิตภาพที่ส่งสมกันมาในแต่ละสังคม รวมทั้งความเชื่อดั้งเดิม (Archetypes)-หรือคติชาวบ้าน (Mythology) ที่ฝังรากลึกในแต่ละบุคคลหรือทั้งสังคม ดังเช่น Pierre Guiraud กล่าวไว้ประโยคหนึ่งว่า “We live in an age of the image” (พวกเราอยู่ในยุคภาพพจน์ (จิตภาพ)) ภาพพจน์นี้เป็นสิ่งที่เกิดจากจิตใต้สำนึก (Unconscious) ในแต่ละบุคคลหรือสังคม ในวงการโฆษณาได้นำเอาภาพพจน์มาใช้ในการโฆษณาลึกลับ โดยให้ลูกค้าที่ได้รับสาร (สัญลักษณ์) เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Opinion) ไปในทางที่ดี เช่น การโฆษณาเหล้า โดยมากโฆษณาในที่นี้จะพยายามเน้นว่า ผู้มีชื่อเสียง หรือระดับผู้จัดการ หรือคนดังในวงสังคม นิยมดื่มเหล้าชนิดนี้ และพยายามนำภาษามาย้ำความรู้สึกนี้เข้าไปอีก อาจออกมาในรูปคำขวัญโฆษณา เมื่อผู้ชมรายการทีวีเห็นและฟังบทโฆษณานั้นบ่อย ๆ ย่อมมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้มากขึ้น เพราะสัญลักษณ์ที่ปรากฏใน

เชื่อ หรือทัศนคติส่วนตัวมาเป็นบรรทัดฐานในการคิดหรือตีความสารต่าง ๆ นั้น และมีลักษณะเป็นอัตวิสัย

สำหรับการเกิดความหมายของสัญลักษณ์ได้นำเอาแนวคิด “ระบบ” กับ “คุณค่า” เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพราะความหมายของสัญลักษณ์จะเกิดจากการที่หน่วยของสัญลักษณ์หนึ่ง ๆ แสดงความสัมพันธ์ต่อหน่วยสัญลักษณ์อื่น ๆ ภายในระบบสัญลักษณ์เดียวกัน และต้องมีสถานะทางสังคมเป็นพื้นฐานรองรับด้วย เพราะความหมายของสัญลักษณ์จะไม่เกิดในที่ว่างเปล่า เกี่ยวข้องกับโครงสร้างภายในของสัญลักษณ์นั้น จะประกอบด้วยความคิดที่อ้างถึงสิ่งที่ปรากฏอยู่ (Signified) และสิ่งที่เป็นจิตภาพแห่งความหมาย (Signifier) ซึ่งอาจจะปรากฏอยู่ในรูปสัญลักษณ์หรือรหัสในสมองหรือในจิต เมื่อองค์ประกอบทั้งสองมารวมกันจะทำให้เกิดเป็นระบบสัญลักษณ์ที่เป็นภาษา เช่น ภาษาพูด หรือ ภาษาเขียน หรือระบบสัญลักษณ์ที่ไม่ใช่ภาษา เช่น เครื่องหมาย อาณัติสัญญาณ เหยี่ยวตรา ยี่ห้อ พิธีกรรม การละเล่น งานฉลอง เป็นต้น

ดังได้กล่าวไว้แล้วว่า สัญลักษณ์มีหน้าที่ในการสื่อสารความคิดโดยใช้สารเป็นสื่อกลาง เพราะฉะนั้น สัญลักษณ์จึงเกิดจากความตั้งใจที่จะสื่อสาร และรูปแบบของการสื่อสารสำคัญ ๆ แบ่งออกเป็น :

(1) รูปแบบการบ่งชี้ (Indication) เพื่อบ่งบอกสถานภาพที่เป็นอยู่ รหัสที่ใช้เช่น เครื่องแบบ แฟชั่น พฤติกรรม

(2) รูปแบบบังคับ (Injunction) เพื่อบังคับควบคุมให้มีการแสดงออก เป็นไปตามที่ต้องการ รหัสที่ใช้ เช่น อาณัติสัญญาณต่าง ๆ พิธีกรรม การละเล่น และ

(3) รูปแบบตัวแทน (Representative) เพื่อให้เห็นการย้ายความหมายของสิ่งหนึ่งไปปรากฏอยู่ในรูปอื่น มีลักษณะเป็นนามธรรมสูงขึ้น ซึ่งอยู่ในรูปของความรู้ รหัสที่ใช้ เช่น ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ หรือทางศิลปะ ก่อนที่รูปแบบการสื่อสารต่าง ๆ จะมาช่วยสนับสนุนในการสื่อความหมายนั้น สัญลักษณ์นั้นต้องมีความหมาย (Significance) เกิดขึ้นอยู่ก่อนแล้ว ความ

หมายเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างความคิดที่อ้างถึงสิ่งที่ปรากฏ (Signified) กับจิตภาพแห่งความหมาย (Signifier) ซึ่งผู้ส่งสารและผู้รับสารต้องตกลงกันเอง (Social Conventions) เนื้อหาหรือความคิดที่อ้างถึงสิ่งที่ปรากฏ (Substance หรือ Signified) จะเกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล (Motivated) เพราะอ้างอย่างตรงไปตรงมาถึงสิ่งที่ปรากฏอยู่ (Real object) ส่วนรูปแบบหรือจิตภาพแห่งความหมาย (Form หรือ Signifier) นั้น จะเกิดขึ้นอย่างไม่มีเหตุผลแน่นอน (Arbitrary) เพราะมันสามารถปรากฏอยู่ในจิตภาพ (Image) ที่สามารถถ่ายทอดออกเป็นลักษณะต่าง ๆ ได้ เช่น ภาษา สัญญาณ พิธีกรรม เป็นต้น การนำความคิดที่อ้างถึงวัตถุกับจิตภาพแห่งความหมายมาสัมพันธ์กัน (Codification) นั้น ทำให้เกิดสัญลักษณ์ที่มีความหมายหลายลักษณะ ได้แก่ : ความหมายนัยเดียว (Monosemic Meaning) ซึ่งทำให้เกิดการตีความหมายตรงไปตรงมา (Denotation) เนื่องจากจิตภาพแห่งความหมายหนึ่งอย่างตรงกับความคิดที่อ้างถึงสิ่งของหนึ่งอย่าง และความ

Jazzmania

หมายหลายนัย (Polysemic Meaning) ซึ่งทำให้เกิดการตีความหมายทางอ้อม (Connotation) เนื่องจากจิตภาพแห่งความหมายมีหลายอย่างแต่ตรงกับความคิดที่อ้างอิงวัตถุเพียงหนึ่งอย่าง จากลักษณะความหมายนัยเดียวหรือความหมายหลายนัย ทำให้เห็นความแตกต่าง

ระหว่างสัญลักษณ์ (Sign) กับรหัส (Code) ในอีกลักษณะหนึ่ง นั่นคือ สัญลักษณ์จะมีความหมายได้ต้องตีความ (Hermeneutics) มีความหมายได้หลายแง่หลายมุม ไม่ปรากฏเด่นชัด เป็นนัย ๆ ส่วนรหัสจะมีความหมายชัดเจน ตามกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับในสังคม (So-

cial Convention) จากเนื้อหาสาระทั้งหมดที่กล่าวมาเราสามารถดูภาพรวมทั้งหมด ที่ Pierre Guiraud ได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างระบบสื่อสารกับระบบสัญลักษณ์ที่ไม่ใช่ภาษา ดังในตารางที่ 1 ข้างล่างนี้

ตาราง 1

	Being	Acting	Knowing	
(1) Objective logical codes	Insignia	Signal	Science	Denotation Attention
(2) Subjective aesthetic codes	Fashions Customs Behaviour	Rites Festivals Games	Arts and literature	Connotation Participation
	Indication	Injunction	Representation	

Pierre Guiraud เปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างรหัสเชิงเหตุผลกับรหัสเชิงสุนทรียภาพ เมื่อผ่านเข้าไปในรูปแบบการสื่อสารแต่ละรูปแบบ จะเปลี่ยนเป็นรหัสในแต่ละชนิดและความหมายที่ปรากฏออกมาจะเป็นสองอย่างคือ การตีความหมายแบบตรงไปตรงมา และจะต้องให้ความสนใจในข้อตกลง (Conventions) ซึ่งจะเกิดกับรหัสเชิงเหตุผล และการตีความหมายทางอ้อมซึ่งจะต้องยึดเอาประสบการณ์ของผู้ตีความเข้าไปเกี่ยวข้องในการตีความ (Participation)

สำหรับระบบสัญลักษณ์ที่ไม่ใช่ภาษาตามที่ Pierre Guiraud เสนอนั้นคือ รหัสเชิงเหตุผล (Logical Codes) รหัสเชิงสุนทรียภาพ (Aesthetic Codes) และรหัสเชิงสังคม (Social Codes) ดังนี้

1). รหัสเชิงเหตุผลนั้นจะแสดงให้เห็นประสบการณ์ด้านวัตถุวิสัยซึ่งเป็นความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อโลกจะประกอบด้วย

(1) รหัสปรภาษา (Paralinguistic Codes) คือสิ่งที่ใช้แทนภาพในลักษณะต่างๆ เช่น ตัวอักษร ร

อักษรรูปภาพ ช่วงวาจา (Prosodic Codes) ลักษณะท่าทาง (Kinesic Codes) และระยะใกล้ห่าง (Proxemic Codes)

(2) รหัสเชิงปฏิบัติ (Practical Codes) จะช่วยในการควบคุมแนะนำ ดักเตือน หรือชี้แนะ ในการเคลื่อนไหวหรือการทำงานเป็นขั้นตอนอย่างพร้อมเพรียงกัน ได้แก่ อาณัติสัญญาณ และโปรแกรมหรือแผนดำเนินงาน

(3) รหัสแห่งธรรมชาติของความรูู้ (Epistemological Codes) จะถ่าย

บทโฆษณา นั้น ได้สื่อความหมายไว้ว่า เป็นสินค้าที่เด่น มีศักดิ์ศรี มีความภาคภูมิใจ เพราะบุคคล (สัญลักษณ์) ในบทโฆษณาในโทรทัศน์เป็นผู้มีชื่อเสียง หรือชนชั้นสูงนั่นเอง นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอสัญลักษณ์ศาสตร์มาช่วยในการเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ของมวลชน ในการหาเสียงเลือกตั้ง เพื่อให้มวลชนเกิดภาพพจน์ที่ดีต่อพรรคการเมืองของตนว่า ทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อชาติ ยิ่งเป็นบุคคลชั้นสูงในสังคมแล้วคนพวกนี้จะพยายามรักษาภาพพจน์ของตนเอง วงศ์สกุล หรือพวกพ้องให้มากที่สุด สิ่งต่าง ๆ ที่เขากระทำ ไม่ว่าจะเป็นกิริยาท่าทาง การบริโภค อุปโภค หรือความนึกคิด จะเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกความหมายของเขาและจะเป็นภาพพจน์ต่อสังคมต่อไป

เกี่ยวกับแนวคิดรหัสเชิงสังคมนี้ ส่วนนี้เป็นส่วนที่น่าสนใจมาก เพราะทำให้เห็นธรรมชาติของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคมหนึ่ง นั้นหมายความว่า ทุกคนที่อยู่ในสังคมต้องมีบทบาทใดบทบาทหนึ่งเสมอ ซึ่งบทบาท (หน้าที่) นั้นจะแสดงออกมาเป็นสัญลักษณ์เสมอ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นผลผลิตทางสังคมหรือตัวสังคมเอง เช่น โครงสร้างสังคม มรดกทางสังคมต่าง ๆ (วัฒนธรรม สิ่งประดิษฐ์ ความคิด ความเชื่อ เป็นต้น) มีค่าเป็นสัญลักษณ์ทั้งนั้น รหัสเชิงสังคมเป็นตัวบ่งบอกคุณค่าของคน เพราะคนเป็นสัญลักษณ์ที่จะถ่ายทอดความคิดหรือความหมายให้คนอื่นทราบ ในส่วน

ประเด็นนี้ Pierre Guiraud ได้เสนอความคิดไว้อย่างละเอียดมาก ซึ่งจะช่วยให้เราเข้าใจในการถอดรหัส ความหมายของสัญลักษณ์หรือรหัสเชิงสังคมได้ดี ยิ่งขึ้นว่า สิ่งเหล่านี้มันหมายถึงอะไรกัน ในแต่ละสังคม ซึ่งจะกลายมาเป็นชนบทร่วมกัน ประเพณี หรือวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น ทำไมคนในสังคมจึงต้องมีเครื่องแบบ ตามความหมายของเครื่องแบบนั้น เครื่องแบบเป็นสัญลักษณ์ บ่งบอกความเป็นกลุ่มเป็นพวกเดียวกัน เช่น ถ้าเห็นบุคคลที่สวมใส่ชุดเขียว ๆ ถือปืน เราก็สามารถทราบความหมายได้ว่า คงต้องเป็นคนกลุ่มหนึ่งที่ต้องทำหน้าที่ป้องกันประเทศแน่นอน หรือกลุ่มคนที่ห่มผ้าสีเหลือง เราก็จะทราบได้ทันทีว่าเป็นพวกถือศีล ชอบเทศนา สั่งสอนให้คนทำดีเป็นส่วนใหญ่ ส่วนพวกพิธีกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางศาสนาหรือทางบันเทิงจะบ่งบอกให้เราทราบว่า พิธีกรรมเหล่านั้นทำหน้าที่บังคับหรือควบคุมให้คนต้องปฏิบัติตาม เพื่อบ่งบอกว่า เป็นส่วนหนึ่งของสังคม

จากบทความเท่าที่เขียนมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่า ระบบสัญลักษณ์ที่ไม่ใช่ภาษานั้น ทำหน้าที่สื่อสารอยู่ตลอดเวลาในตัวมนุษย์ คนทุกคนอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบบสัญลักษณ์ดังกล่าวนี้ แม้ว่าจะฝืนก็ยังไม่พ้นสัญลักษณ์ได้เลย ลักษณะดังกล่าวนี้จะสะท้อนให้เห็นระบบความคิดของมนุษย์ มนุษย์ที่มีความคิดไม่แตกต่างกันมากนัก (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นรหัสเชิงเหตุผล) อาจจะเป็นเพราะว่าขอบเขต

ภายในระบบสัญลักษณ์ของมนุษย์ผู้นั้น ไม่กว้างขวางไปกว่ากัน ดังนั้น จึงอาจเป็นเหตุให้สร้างโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อจะถ่ายทอดประสบการณ์เกี่ยวกับระบบสัญลักษณ์ที่ไม่ใช่ภาษาให้คนรุ่นหลัง สัญลักษณ์ที่กำลังกล่าวถึงนี้ก็คือความรู้ที่ตนเองหรือกล่าวในทางกลับกัน ความรู้คือระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์จะเก็บเอาไว้ในจิต ระบบสัญลักษณ์น่าจะมีพลังเป็นทวีคูณ เพราะสัญลักษณ์แต่ละหน่วยนั้นเมื่อแสดงความสัมพันธ์ต่อกันย่อมทำให้เกิดหน่วยสัญลักษณ์ใหม่ (หน่วยความคิดที่มีความหมายใหม่) เกิดขึ้นได้ภายในระบบของสัญลักษณ์นั้น ๆ

คนทุกคนมีระบบสัญลักษณ์ไม่เท่าเทียมกัน (รู้มาก, รู้น้อย) ดังนั้นจึงเกิดปัญหา การตีความหมาย (Decoding) ในเนื้อสารระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ผู้ส่งสารเป็นผู้ใส่ความหมาย (ความคิด) ลงในสารรวมทั้งความรู้สึกหรืออารมณ์ ผู้รับสารจะเป็นผู้ถอดความหรือถอดรหัสที่อยู่ในสื่อ (สาร) ออกมา เพราะฉะนั้นการถอดความของผู้รับสารจึงต้องอาศัยประสบการณ์ทางสัญลักษณ์ศาสตร์เข้าช่วย (แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ประสบการณ์เชิงรับรู้ และประสบการณ์เชิงอารมณ์) การถอดความจะประสบความสำเร็จมากน้อยแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับประเภทของรหัส (สัญลักษณ์) ของผู้ส่งสาร กับประสบการณ์ทางสัญลักษณ์ของผู้รับสารว่าจะเกี่ยวข้องกันมากน้อยแค่ไหน จึงเห็นได้ว่าบทบาทของระบบสื่อสารจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับระบบ

สัญลักษณ์เสมอ ซึ่ง Pierre Guiraud ได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการสื่อสารกับกระบวนการของสัญลักษณ์ว่าเป็นอย่างไร และในส่วนที่ผู้เขียนบทความเสริมเข้าไปในส่วนที่เป็นข้อคิดเห็นส่วนตัวนี้ด้วย

ถ้าเรามองในอีกมุมหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่าระบบสัญลักษณ์น่าจะมีลักษณะสากลของมนุษย์ และกระบวนการของ

ระบบสัญลักษณ์ไม่ว่า จะเป็นภาษาหรือไม่ใช่ภาษาน่าจะมีระบบเหมือนกัน เช่น สัญลักษณ์ที่เป็นภาษาที่เห็นได้ชัดก็คือ การเกิดคำชนิดต่าง ๆ (Word Formation) อาทิ การกำหนดหน่วยศัพท์ ความหมายของหน่วยศัพท์ อรรถสัมพันธ์ เป็นต้น ในสุดท้ายนี้ เราต้องเข้าใจว่า ชีวิตของเราติดอยู่กับสัญลักษณ์ เราต้องพยายามเข้าใจธรรมชาติและพลังของ

สัญลักษณ์ การที่เราเข้าใจระบบสัญลักษณ์ จึงทำให้เรามีอิสระในการตัดสินใจกระทำ การใด ๆ ได้อย่างถูกต้องและแม่นยำที่สุด ไม่อยู่ใต้อิทธิพลของระบบสัญลักษณ์ของคนอื่นจนเกินขอบเขตและเสียอิสรภาพแห่งชีวิตของตนไปอย่างน่าเสียดาย

หนังสืออ้างอิง

Guiraud, Pierre. **Semiology** translated by George Grass, Routledge & Kegan Paul Ltd., London. 106 pp.

" เฒ่าหีหรือดื้อ... ชีวิต "

